

Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

JUDr. Marianna Mochnáčová, PhD.
sudkyňa Ústavného súdu Slovenskej republiky

Sloboda prejavu ako ústavne zaručená základná sloboda

Téma ľudských práv a základných slobôd zaujíma čoraz významnejšie miesto v právnej vede moderných demokratických štátov. Významnejšie začala rezonovať po buržoázných revolúciách v západných štátoch Európy¹, avšak počiatky formovania ľudských práv a základných slobôd možno nájsť v omnoho starších historických dokumentoch, či už v Magne Charte Liberatum, Zlatej bule, Habeas Corpus Act, alebo Bill of Rights. Faktom však ostáva, že rozhodujúci význam zohrala Deklarácia práv človeka a občana prijatá v čase francúzskej buržoáznej revolúcie.

K výraznému rozvoju ľudských práv a základných slobôd dochádza v 20. storočí, najmä jej druhej polovici, kedy boli prijaté viaceré významné ústavnoprávne dokumenty upravujúce problematiku ľudských práv¹. K tomuto rozvoju došlo predovšetkým v dôsledku odhalenia neľudských spôsobov zaobchádzania so špecifickými skupinami obyvateľstva počas druhej svetovej vojny v nacistickom Nemecku a jeho satelitoch, ktoré boli uskutočňované na základe vtedy platných zákonov a noriem nižšej právnej sily.²

Z historického pohľadu sa ľudské práva a základné slobody tradične členia na tri generácie a sú vyjadrené v Listine základných práv a slobôd, ktorá je priamo súčasťou nášho právneho poriadku a ktorá bola vo svojej podstate zahrnutá aj do druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej aj „ústava“) s názvom Základné práva a slobody.

Medzi jedno z „najtradičnejších“ ľudských práv a základných slobôd patrí právo na slobodu prejavu. Z hľadiska systematiky ľudských práv a základných slobôd patrí medzi politické práva prvej generácie ľudských práv.³ Je upravené v čl. 26 ústavy a aj na tomto práve je založená koncepcia demokratickej spoločnosti ako takej. Kým v počiatkoch svojho vzniku bolo toto právo chápané len úzko ako individuálne právo každého jednotlivca slobodne rozširovať svoje názory a presvedčenie bez možnosti jeho následného postihu, postupne sa súčasťou tohto práva stalo aj právo verejnosti byť o týchto ideách, názoroch či myšlienkach informovaná.

¹ Medzi takéto dokumenty môžeme zaradiť napr. Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný pakt o hospodárskych, politických a kultúrnych právach, Európsku sociálnu chartu, Dohovor o zrušení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Dohovor o právach dieťaťa či nedávnu Chartu základných práv Európskej únie.

² Napr. tzv. Norimberské zákony v Nemecku (zákon o rišskom občianstve, zákon o ochrane nemeckej cti a krvi, zákon o vlajke a štátnom znaku, zákon o zdravom manželstve) či tzv. Židovský kódex (nariadenie č. 198/1941 Sl. z. o právnom postavení Židov). Na uvedených zákonoch musela právna veda reagovať, pričom najznámejšia sa stala tzv. Radbruchova formula, t. j. právnofilozofický názor Gustava Radbrucha.

³ Do tejto generácie býva zaradované aj právo na informácie, petičné právo, zhromažďovacie právo, združovacie právo, volebné právo či právo na odpor.

Druhou evolučnou tendenciou, ktorá je zahrnutá do súčasnej úpravy slobody prejavu, je, že toto tradičné politické právo, ktoré má chrániť občanov pred nežiaducou aktivitou štátu, sa postupne dostáva do roviny práv sociálnych a kultúrnych. Tieto práva, naopak, od štátu vyžadujú aktívnu úlohu. V ústave je táto aktívna poloha štátu vyjadrená formuláciou „sú zaručené“, ktorá vyžaduje od štátu aktívnu úlohu, aby mohol zaručiť, že sloboda prejavu a právo na informácie budú realizované ako základný predpoklad politického pluralizmu, ktorý je kôstrou každej demokratickej spoločnosti. Od štátu teda vyžaduje, aby zaručil, že tento politický pluralizmus bude dosiahnutý a že ho neohrozí žiadny monopol či už zo strany štátu alebo súkromnej spoločnosti, čo v súčasnom svete expanzívneho rozvoja masmédií je rovnako pre pluralitu názorov nebezpečné.⁴

Uvedené právo však nemôže byť vykladané absolútne, čo predpokladal ústavodarca a priamo do textu ústavy ustanovil, kedy môže byť sloboda prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie obmedzené. Orgán verejnej moci môže toto základné ľudské právo obmedziť iba pri kumulatívnom splnení troch podmienok:

- zásah sa musí urobiť zákonnou cestou (len vtedy a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon),
- zásah musí spĺňať kritérium nevyhnutnosti (nevyhnutnosť je daná stupňom intenzity zásahu⁵ a proporcionálnym charakterom použitého opatrenia⁶),
- zásah musí sledovať legitímny cieľ (v zmysle ústavy je ním ochrana práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejný poriadok, verejné zdravie a ochrana mravnosti)⁷.

Hanobenie národa, rasy a presvedčenia ako obmedzenie slobody prejavu

Ako z už uvedeného vyplýva, zákonodarca môže pri akceptovaní ústavných podmienok pristúpiť k obmedzeniu slobody prejavu a práva na vyhľadávanie a šírenie informácií. Je nepochybné, že uvedené kritériá spĺňa súčasná úprava v Trestnom zákone, ktorá definuje viacero skutkových podstát trestných činov obmedzujúcich slobodu prejavu a práva na vyhľadávanie a šírenie informácií. Snáď najvýraznejšia skutková podstata spĺňajúca naznačené kritériá je hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona.

Z hľadiska systematiky Trestného zákona zaradil zákonodarca túto skutkovú podstatu do prvého dielu dvanástej hlavy osobitnej časti Trestného zákona s názvom Trestné činy proti mieru, proti ľudskosti, trestné činy terorizmu, extrémizmu a trestné činy vojnové, pričom uvedenú skutkovú podstatu zaradujeme medzi trestné činy proti ľudskosti.⁸

I keď súčasná právna úprava vychádza z § 198 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, medzi obidvoma nachádzame viacero odlišností. Na obidvoch úpravách

⁴ Čič, M. a kol: Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997. s. 146.

⁵ Mala by zodpovedať obsahu obmedzovanej slobody prejavu a mala by byť čo najkonkrétnejšia a podľa možnosti krátkodobá.

⁶ Posudzuje sa vzhľadom na legitímny cieľ, ktorý sa má takýmto zásahom do slobody prejavu zasiahnuť.

⁷ Bližšie porov. Čič, M. a kol: Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997. s. 149.

⁸ Uvedená skutková podstata bola v podstate prebratá zo zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, kde bola upravená v § 198 a z hľadiska systematiky zaradená v V. hlave osobitnej časti – Trestné činy hrubo narušujúce občianske spoluzitie.

je možné jasne demonštrovať trend posilňovania ľudských práv a základných slobôd, ktorý je zrejmý aj z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Kým v staršej právnej úprave sa trestnoprávny postih uplatňoval výhradne pri hanobení určitej skupiny (či už národa, jeho jazyka, rasy alebo etnickej skupiny, alebo skupiny obyvateľov republiky pre ich vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania), po rekodifikácii Trestného zákona sa trestnoprávny postih uplatňuje popri skupine osôb aj pri verejnom hanobení jednotlivca pre jeho príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu, pre jeho náboženské vyznanie alebo preto, že je bez vyznania.

Ďalším zásadným rozdielom medzi obidvoma právnymi úpravami je to, že kým starší Trestný zákon vyžadoval, aby bola verejne hanobená skupina obyvateľov republiky, po rekodifikácii sa podmienka skupiny obyvateľov republiky vypúšťa a stačí, aby bola verejne hanobená skupina osôb⁹. V neposlednom rade rozdiel je badateľný aj v trestných sadzbách v obidvoch úpravách, ako aj v zavedení kvalifikovanej skutkovej podstaty.

Všetky zmeny sú v súlade so základnou ideou rekodifikácie. V zmysle dôvodovej správy k osobitnej časti zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov sa do centra pozornosti tohto zákona a do popredia trestnoprávnej ochrany dostáva človek, jeho život, zdravie, telesná integrita, česť, dôstojnosť a vážnosť, nedotknuteľnosť, osobná sloboda, ochrana jeho súkromia, obydľia, majetku a iných jeho základných ľudských práv, slobôd a záujmov.¹⁰

Objektom súčasnej úpravy trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona je záujem na ochrane osôb pred diskrimináciou, právo nebyť znevýhodňovaný z dôvodu príslušnosti k niektorému národu, rase, etnickej skupine, z dôvodu vyznania či absencie vyznania.^{11, 12} Z hľadiska subjektu môže byť páchatelom ktorákoľvek

⁹ Autor sa domnieva, že k zmene došlo predovšetkým v dôsledku vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie.

¹⁰ Dôvodová správa k zákonu č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov [Systém ASPI] NRSR – Národná rada SR [cit. 2015-7-31] ASPI_ID LIT36206SK. Dostupné v Systéme ASPI. ISSN: 1339-133X.

¹¹ Madliak, J., Štefánková, S., Mihaľov, J., Tanečka, P., Voštinárová, L., Durkošová, M.: Trestné právo hmotné II. Osobitná časť. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2010. s. 267.

¹² Uvedenú definíciu považuje autor za správnejšiu v porovnaní s vymedzením objektu skutkovej podstaty tohto trestného činu inými autormi. Ivor a kol. uvádzajú: „ *Objektom tohto prečinu je národ, jeho jazyk, rasa a etnická skupina, ako aj právo na slobodu vyznania, pričom pre spáchanie tohto trestného činu nie je rozhodujúce, či príslušníci takejto skupiny žijú na našom území, alebo nie. Ochrana sa poskytuje všetkým národom a ich jazykom, všetkým rasám a etnickým skupinám, ako aj vyznaniam.*“ porov. Ivor, J. a kol.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť. Bratislava : IURA EDITION, 2006. s. 555. Uvedené vymedzenie autor nepovažuje za správne, keďže za záujem štátu nie je možné označiť ochranu národa atď., ale príslušníkov týchto národov, čo je v konečnom dôsledku aj v súlade s dôvodovou správou k rekodifikovanému Trestnému zákonu, porov. s už uvedeným. Novšie publikácie uvedený nedostatok odstraňujú. Porov. napr. Čentéš, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava : EUROKODEX, 2013. s. 835, podľa ktorého toto ustanovenie (§ 423, pozn.) poskytuje ochranu pred útokmi proti verejnému hanobeniu, ochranu základných práv a slobôd, rovnoprávnosť človeka bez ohľadu na jeho národnú, etnickú, rasovú, náboženskú alebo inú príslušnosť, ale aj Stiffel, H., Toman, P., Samaš, O.: Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava : IURA EDITION. s. 873, či Burda, E., Čentéš, J., Kolesár, J., Záhora, J. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť, komentár. Praha : Nakladatelství C. H. Beck., s. 1469.

trestne zodpovedná osoba¹³ a zákonodarca pre spáchanie predmetného trestného činu vyžaduje úmyselné zavinenie.

Objektívnu stránku uvedeného prečinu zákonodarca vymedzil na verejné hanobenie (národa, jeho jazyka, rasy alebo etnickej skupiny, alebo jednotlivca alebo skupiny osôb¹⁴ pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu, pre jeho náboženské vyznanie alebo preto, že je bez vyznania), pričom pre výklad podmienky verejné je potrebné uplatniť § 122 ods. 2 Trestného zákona.¹⁵ I keď termín hanobenie autori vymedzujú odlišne, vymedzenia sa v zásadných znakoch zhodujú, pričom za najvýstižnejšiu považujeme definíciu, podľa ktorej hanobením sa rozumejú subjektívne, hrubé, defamujúce a urážlivé verbálne a neverbálne prejavy (tlačové, zvukové, obrazové, elektronické atď.), ktoré samostatne alebo dohromady môžu u príslušníka takejto skupiny, ktorému sú určené, vyvolať poníženie a urážku a pod. Urážlivosť prejavu môže vyplývať buď z obsahu a spôsobu prednesu alebo jeho prevedenia alebo iných okolností, za ktorých bol tento prejav urobený. Toto správanie sa však musí dotknúť národnostnej, jazykovej, rasovej, etnickej či náboženskej otázky. Národ, jeho jazyk a rasa sú chránené bez viazanosti na územie, určitý okruh či počet osôb. Týmto ustanovením je postihnutý i prejav. Pod ochranou tohto ustanovenia nie sú politické, ekonomické či sociálne skupiny.¹⁶

I na výklade ďalších pojmov sa teoretici trestného práva zhodujú.¹⁷ Napriek tejto širokej zhode medzi teoretikmi trestného práva i vzhľadom na pomerne dlhú históriu postihu tohto trestného činu v aplikačnej praxi sa stále vyskytujú viaceré sporné prípady.

Čo možno označiť za hanobenie?

V roku 2012 sa orgány činné v trestnom konaní zaoberali otázkou, či došlo k naplneniu obligatórných znakov tejto skutkovej podstaty v súvislosti s konaním dizertačnej skúšky na Teologickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku. Oznamovateľ JUDr. PhDr. P. Ď., Ž., podal trestné oznámenie pre podozrenie zo spáchania prečinu hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 ods. 1, prečinu podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 ods. 1, prečinu podnecovania podľa § 337 a prečinu nadržovania podľa § 339 ods. 1 Trestného zákona, k spáchaniu ktorých malo dôjsť v súvislosti s vypracovaným posudkom oponenta dizertačnej práce a správaním členov dizertačnej komisie, ktorá o obhajobe dizertačnej práce rozhodovala. Uvedené trestné oznámenie bolo uznesením povereného príslušníka Obvodného oddelenia Policajného zboru Ružomberok ČVS:ORP-347/OO-RK-2012 podľa § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku v platnom znení odmietnuté, pretože „*dospel k záveru, že konanie mons. prof. ThDr. JcDr. A. F., PhD. a ostatných členov komisie nenaplnilo znaky*“ tvrdených prečinov „*a ani samotný vyšetrovací spis neobsahuje skutočnosti, na základe ktorých by bolo možné v tejto veci začať trestné stíhanie, súčasne nebola naplnená ani iná skutková podstata trestných činov uvedených a popísaných v osobitnej časti Trestného zákona a napokon vyšetrovací spis neobsahuje ani skutočnosti, ktoré by bolo možné Obvodným úradom, odborom všeobecnej vnútornej správy...*

¹³ Na vymedzení subjektu sa zhodujú všetci citovaní autori.

¹⁴ Najmenej tri osoby v zmysle § 129 ods. 1.

¹⁵ T. j. najmenej pred dvoma osobami súčasne, pričom tieto osoby nemusia byť trestne zodpovedné, alebo obsahom tlačoviny, rozširovaním spisu, televíziou, rozhlasom, filmom a pod.

¹⁶ Či Burda, E., Čentěš, J., Kolesár, J., Záhora, J. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť, komentár. Praha : Nakladatelství C. H. Beck. s. 1469.

¹⁷ Pre bližší výklad týchto pojmov pozri napr. Čentěš, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava : EUROKODEX, 2013., s. 836 – 837.

posúdiť ako priestupok... Čo sa týka vybraných častí z oponentského posudku... doktoranda JUDr. PhDr. P. Ď., oponent prof. F. v ňom vlastným názorom vyjadril objektívny kritický rozbor predností a nedostatkov dizertačnej práce doktoranda. Ako uviedol prof. F. v zápisnici, oponent v oponentskom posudku nepodnecuje, ale konštatuje a namieta. Oponentský posudok a priebeh samotnej dizertačnej skúšky nie je poverený príslušník PZ oprávnený posudzovať ani ako celok a ani ako časti, pretože hodnotenie oponentského posudku a dizertačnej skúšky predpokladá odborné a vedecké poznatky z príslušného odboru.“.

Proti uvedenému uzneseniu podal oznamovateľ sťažnosť, ktorú okrem iného odôvodnil aj tým, že text oponentského posudku je „v každom prípade nanucovaním katolíckeho náboženstva a dokonca aj politickej ideológie Katolíckej cirkvi“ a že tento text „hanobí moje vierovyznanie a presvedčenie“. Uvedená sťažnosť bola uznesením prokurátorky Okresnej prokuratúry Ružomberok č. k. 1 Pn 161/12-9 podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku ako nedôvodná zamietnutá. V uznesení podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku prokurátorka okrem iného konštatuje, že „na posúdenie obsahu dizertačnej práce sú potrebné odborné znalosti. Pokiaľ oznamovateľ vidí v samotnom oponentskom posudku vyjadrenie obmedzenia slobody vyznania a slobody názoru, možno to považovať len za jeho úvahy a domnienky v súvislosti s hodnotením danej problematiky. Nemožno ich však brať do úvahy pri posudzovaní, či boli naplnené zákonné znaky skutkových podstát trestných činov, za ktoré sa žiada vyvodiť trestnoprávna zodpovednosť voči predsedovi a členom komisie... Obdobne to platí o jeho úvahách o nanucovaní katolíckeho vierovyznania zo strany Katolíckej univerzity.“.

Oznamovateľ po zamietnutí jeho sťažnosti podal Ústavnému súdu Slovenskej republiky individuálnu sťažnosť pre porušenie jeho ľudských práv a základných slobôd v zmysle viacerých článkov Ústavy Slovenskej republiky, Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ústavný súd Slovenskej republiky uznesením č. k. III. ÚS 525/2012-43 uvedenú sťažnosť odmietol. V odôvodnení uznesenia okrem iného uviedol, že prokurátorka Okresnej prokuratúry Ružomberok k vecným námietkam sťažovateľa zaujala logické, pochopiteľné a dostatočne odôvodnené postoje, ktoré ju napokon viedli k zamietnutiu podaného opravného prostriedku. Zreteľne naznačila, že výhrady, na ktorých sťažovateľ založil svoje trestné oznámenie, sú svojou povahou „námietky k názorovým rozdielom vyjadreným v priebehu dizertačnej skúšky členmi komisie“.¹⁸

Ako z uvedeného vyplýva, orgány činné v trestnom konaní v rámci postupu pred začatím trestného stíhania dospeli k tomu, že neboli naplnené všetky obligatórne znaky okrem iných aj skutkovej podstaty hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 ods. 1 Trestného zákona. Autor sa domnieva, že v danom prípade nebol naplnený znak hanobenia, ktorý zákonodárca vyžaduje. Inými slovami, subjektívny pocit jednotlivca o tom, že posudok oponenta dizertačnej práce pôsobí na neho urážlivo, nemôže mať za následok trestnoprávny postih páchatel'a, pokiaľ nebolo preukázané objektívne urážlivé pôsobenie samotného textu.

Uvedený záver vyplýva aj z ďalšej judikatúry, napr. uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tdo 49/2012. V uvedenom konaní sa v podstate skúmal výrok „S tvou dôverou určite dokážem odstrániť nespravodlivé zvýhodňovanie nielen cigánskych parazitov pred slušnými ľuďmi!“, ktorý bol použitý na letákoch nezávislého kandidáta na predsedu

¹⁸ Pozri bližšie č. k. III. ÚS 525/2012-43.

Banskobystrického samosprávneho kraja Banská Bystrica-Sásová v októbri a novembri 2009. V uvedenom konaní bola podaná obžaloba na Okresnom súde Banská Bystrica, kde okresný súd trestné stíhanie obvineného zastavil s poukazom na § 215 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku¹⁹. Na základe podanej sťažnosti Krajský súd v Banskej Bystrici podľa §194 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku zrušil uznesenie súdu prvého stupňa a sám rozhodol tak, že trestné stíhanie zastavil podľa § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku.²⁰

Proti uvedenému uzneseniu podala ministerka spravodlivosti Slovenskej republiky dovolanie v neprospech obvineného z dôvodu podľa § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku²¹, pričom argumentovala hlavne tým, že použitie prívlastku „*cigánskych*“ k termínu „*parazitov*“ jednoznačne smerovalo k tomu, aby v ľuďoch vyvolalo dojem, že práve z tohto etnika pochádzajú tí, ktorých on (kandidát, pozn.) označuje parazitmi a zdôraznil, že mu ide práve o Rómov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky sa s touto argumentáciou nestotožnil a uviedol: *«Zavádzajúce sú dovolacie námietky bývalej ministerky spravodlivosti, že na definovanie občanov rómskej národnosti bol použitý výraz „cigán“ v zrejmom, urážlivom význame, nakoľko obvinený Mgr. M. K. tento výraz v predmetnom letáku nepoužil. K tomu dovolací súd podotýka, že dovolateľka si zrejme zamenila význam podstatných mien „cigán“ a „cigán“, používaných v slovenskom jazyku.»*

Najvyšší súd Slovenskej republiky pri svojich záveroch musel nevyhnutne vychádzať z príručiek v súčasnosti kodifikujúcich štátny jazyk, a to Krátkeho slovníka slovenského jazyka a Pravidiel slovenského pravopisu²², pričom v zmysle týchto kodifikačných príručiek je výraz *cigán* definovaný ako „*cigán-a m. (v etnickom zmysle Cigán): príslušník spoloč. skupiny ind. pôvodu žijúci miestami ešte potulným životom, novšie Róm: valaskí c-i,*“ a výraz *cigán* ako „*cigán- a m. hovor. klamár, luhár: c. cigánsky nadávka*“.

Najvyšší súd Slovenskej republiky teda zhrnul, že *«Súčasná podoba kodifikovaného štátneho jazyka teda umožňuje označovať príslušníkov tejto etnickej skupiny dvoma výrazmi: „Róm“ a „Cigán“. Z hľadiska ich jazykového významu ide o výrazy identické, pričom výraz „Róm“ sa v slovenskom jazyku uplatnil až v období nasledujúcom po spoločenských zmenách v roku 1989, a to popri výraze „Cigán“, používaným tak väčšinovým obyvateľstvom, ako aj samotnými príslušníkmi etnickej skupiny Rómov – Cigánov...*

Pokiaľ teda obvinený Mgr. M. K. použil vo svojom letáku na označenie príslušníkov etnickej menšiny prídavné meno „cigánskych“ používané v kodifikovanej podobe štátneho jazyka, teda v štátom uznanej a v spoločnosti použíwanej podobe, nemožno zo samotného použitia tohto výrazu vyvodzovať naplnenie objektívnej stránky prečinu hanobenia rasy, národa a presvedčenia podľa § 423 ods. 1 Trestného zákona. Navyše, keď z kontextu predmetného výroku (použitie priradovacej spojky „nielen“) vyplýva, že autor vyjadruje odhodlanie odstrániť (podľa neho) nespravodlivé zvýhodňovanie všetkých parazitujúcich občanov a nezameriava sa výlučne na konkrétnu etnickú skupinu.»²³

¹⁹ Je nepochybné, že skutok nespáchal obvinený.

²⁰ Nie je tento skutok trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci.

²¹ Rozhodnutie je založené na nesprávnom právnom posúdení zisteného skutku alebo na nesprávnom použití iného hmotnoprávneho ustanovenia; správnosť a úplnosť zisteného skutku však dovolací súd nemôže skúmať a meniť.

²² Uvedené diela boli schválené opatrením Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. MK 1501/2008-10/5088

²³ Bližšie pozri sp. zn. 4 Tdo 49/2012.

Z už uvedeného vyplýva, že samotné použitie výrazu „Cigán“ samo osebe nie je možné označiť ako hanobenie skupiny obyvateľov vzhľadom na to, že tento výraz je riadne definovaný v spisovnom jazyku. Uvedené je možné iba s prívlastkom hanlivej povahy, čo vyplýva aj napr. z rozsudku Okresného súdu Kežmarok sp. zn. 1 T 27/2012 alebo Okresného súdu Bratislava I sp. zn. 6 T/54/2014.

Záver

Sloboda prejavu je jedným z ľudských práv a základných slobôd a tvorí jeden z pilierov demokratickej spoločnosti s pomerne bohatou históriou. Kým však v minulosti bola chápaná užšie, postupným vývojom naberá čoraz širší obsah, no nemožno ju chápať absolútne. Ústavodarca priamo v texte ústavy predpokladá určité prípady, kedy je možné toto právo obmedziť na základe zákona, kde za jeden z takýchto zákonov možno považovať aj Trestný zákon vo svojich viacerých skutkových podstatách, pričom jednou z týchto skutkových podstát je aj hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona.

Uvedená skutková podstata bola súčasťou aj zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Po rekodifikácii trestných kódexov v roku 2005 s platnosťou od 1. 1. 2006 však aj táto prešla nevyhnutnou úpravou pod vplyvom vstupu Slovenska do Európskej únie a neustále sa rozvíjajúcej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.

Napriek už uvedenému sa v aplikačnej praxi neustále vyskytujú prípady, kedy jednotlivé súdne rozhodnutia dokazujú, že výklad uvedenej skutkovej podstaty je nejasný nielen laickej verejnosti, ale často aj orgánom činným v trestnom konaní.

Resumé

V tomto príspevku sme sa zamerali na analýzu vybraných súdnych rozhodnutí, z obsahu ktorých vyplýva, že pre prípadný trestnoprávny postih nestačí subjektívny pocit poškodeného, že konaním páchatel'a došlo k hanobeniu jeho národa, rasy a presvedčenia, ale uvedené hanobenie musí byť nevyhnutne objektívne preukázané.

V ďalšej časti tohto príspevku analyzujeme spôsobilosť trestnoprávneho postihu notoricky známeho mediálneho prípadu v súvislosti s voľbou predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja, kde z uvedenej analýzy vyplýva, že nie je možné založiť trestnoprávny postih pri používaní výrazu označujúceho národnostnú či etnickú skupinu, resp. skupinu obyvateľov, kde pre prípadný postih sa vyžaduje spojenie uvedeného označenia s hanlivým prívlastkom.

Abstract

In this paper we have focused on the analysis of select judicial decisions where the content indicates that for a potential criminal sanction it is insufficient that there is a subjective feeling of the injured person that a defamation of his nation, race and conviction has been committed, but it is necessary that the alleged defamation be objectively proved.

In the next section of this paper we analyse the possibility for criminal sanctions in the notorious media case in connection with the election of the president of the self-governing region of Banská Bystrica, where it follows from the aforementioned analysis that it is not possible to impose criminal sanctions when words designating nationality or ethnic group or a

group of population are used, where for a potential sanction a link is required between the aforementioned designation and a derogatory qualifier.